

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: **Revolution: A sociological interpretation**

Kimmel, M.S.

Citation

Kimmel, M. S. (1992). Boekbespreking van: Revolution: A sociological interpretation. *Acta Politica*, 27: 1992(3), 370-373. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450043>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450043>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

zijn plaats zou zijn geweest om omschrijving in woorden te gebruiken én in het goeddeels ontbreken van verwijzingen met een paginanummer erbij. Bovendien is het boek als gevolg van de combinatie van twee doeleinden erg omvangrijk. Tevens wringt het dat het eerste gedeelte van het boek erg elementair van karakter is (in veel opleidingen zullen studenten via andere wegen dan dit boek al kennis maken met variabelentaal, causale analyse, regressieanalyse, statistiek of matrix-algebra) terwijl het laatste deel juist vrij 'sophisticated' is.

De sterke punten betreffen de duidelijke uiteenzetting van de essentie van de LISREL-procedure met de nadruk op de mogelijkheid van het schatten van modellen waarbij meetmodel en hoofdmodel in één structureel model worden opgenomen. De verdienste van het boek is daarbij vooral gelegen in de behandeling van meetmodellen met de criteria voor de beoordeling van hun kwaliteit, van de schatting van hoofdmodellen en hun kwaliteitsbeoordeling, van de interactie tussen meetmodel en hoofdmodel, en de presentatie van een procedure voor een systematische aanpak van een causale analyse met ongemeten variabelen met behulp van LISREL.

Als onderzoekers gaan handelen naar de voorschriften die Verschuren in zijn boek neerlegt, dan zal de kwaliteit van het analytische gedeelte van het toekomstig onderzoek in het Nederlandse taalgebied zeker hoger worden. Om deze reden verdient dit leerboek het op grote schaal gebruikt te gaan worden door studenten en onderzoekers. De eerder geschetste nadelen, de prijs en de omvang van het boek, moeten daarbij maar voor lief worden genomen.

P. Geurts

Michael S. Kimmel, **Revolution, A. Sociological Interpretation**. Polity Press, Cambridge 1990.

In de loop van deze eeuw – en ook al daarvoor – hebben tal van sociaal-wetenschappelijke onderzoekers gepoogd het verschijnsel revolutie theoretisch te funderen. Michael Kimmel behandelt een groot aantal van deze theorieën; hij vergelijkt ze systematisch en selecteert elementen uit de meeste ervan in een poging tot een geldige omvattende revolutietheorie te komen.

Theorieën over revolutie, stelt Kimmel, moeten zich richten op vijf fundamentele vragen. 1) Wat is een revolutie? 2) Wat verandert er tijdens een revolutie? 3) Wat veroorzaakt revolutie? 4) Waarom participeren mensen in een revolutie? 5) Wat zijn de gevolgen van revolutie? Van de antwoorden op deze vijf vragen hangt af in hoeverre een theorie bruikbaar is ter verklaring en ter vergelijking van revoluties die zich in de geschiedenis hebben voorgedaan of voordoen.

De beantwoording van de eerste vraag roept meteen al problemen op. Is succes een vereiste om een revolutie een revolutie te noemen? Kan men spreken van een revolutie als de omwenteling geweldloos verloopt? Kimmel beantwoordt de eerste van deze twee vragen ontkennend en de tweede bevestigend en omschrijft revolu-

tie bij wijze van werkhypothese vervolgens als pogingen van onderliggende groepen om de maatschappelijke grondslagen van de politieke machtsuitoefening te veranderen. Hij kiest daarmee een zeer ruim uitgangspunt, moet dat ook wel doen, aangezien hij bij een meer strikte omschrijving een aantal revolutietheorieën buiten beschouwing zou moeten laten.

Voordat Kimmel zich begeeft in een min of meer geordende beschrijving en beoordeling van meer recente theoretische benaderingen van het verschijnsel revolutie, biedt hij een overzicht van de inzichten van 'reuzen' als Karl Marx, Alexis de Tocqueville, Max Weber, Emile Durkheim en Sigmund Freud. In de loop van de twintigste eeuw hebben vele theoretici de aanzetten van deze klassieke onderzoekers nader uitgewerkt; dit is de belangrijkste rechtvaardiging voor hun behandeling in dit boek.

In de hoofdstukken die hierop volgen worden de meer moderne revolutietheorieën in een aantal categorieën ingedeeld. De eerste categorie is die van de niet-structurele theorieën. Het gaat hier om een bonte verzameling van allerhande theorieën die zijn ontwikkeld in de Verenigde Staten van Amerika en zijn opgezet vanuit de opvatting dat de mate van stabiliteit die karakteristiek is voor de Amerikaanse samenleving 'normaal' is voor de moderne samenleving in het algemeen en dat revoluties een disruptieve en regressieve inbreuk zijn op deze normale conditie. Onder dit hoofd behandelt Kimmel onder anderen Crane Brinton, Chalmers Johnson, Neil Smelser, S.N. Eisenstadt, Samuel Huntington, Mark Granovetter, E. Victor Wolfenstein en Ted R. Gurr. Elk van deze theoretici benadert het verschijnsel revolutie op een eigen wijze; allen hebben evenwel gemeen dat zij weinig of geen aandacht geven aan de historische omstandigheden waaronder revolutionaire verschijnselen zich voordoen, of aan structurele en culturele kenmerken die uiteenlopende revolutionaire processen gemeenschappelijk hebben. Kortom, ze voldoen niet aan het door Kimmel gepostuleerde vereiste, dat een adequate sociaal-wetenschappelijke verklaring van revolutie historisch moet zijn én gebaseerd op vergelijking.

Drie belangrijke ontwikkelingen die bijdragen tot de verklaring van alle revoluties sinds de Engelse in het midden van de zeventiende eeuw, zijn kapitalistische industrialisatie (ruimer: de werking van de markt), de ontwikkeling van de klassenverhoudingen en de centralisatie van de staat. Verschillende auteurs hebben zich hiervan rekenschap gegeven en, in samenhang daarmee, het verschijnsel revolutie in een internationale of bovengevoerde context geplaatst.

Tot degenen die vooral op de betekenis van de markteconomie hebben gewezen, behoren Karl Marx, Lenin, Trotsky, Karl Polanyi en Immanuel Wallerstein. Wallerstein betreft niet alleen het industrieel kapitalisme, maar ook het pre-industrieel handelskapitalisme in zijn theorievorming en verklaart, dusdoende, ook de allereerste kapitalistische revolutie, de Nederlandse Opstand in de tweede helft van de zestiende eeuw, geheel in termen van zijn verhouding tot de opkomende kapitalistische wereldeconomie. Kimmel heeft kritiek op Wallersteins monocausale aanpak, maar voegt er onmiddellijk aan toe dat een benadering als die van Wallerstein als zodanig essentieel bijdraagt tot een structurele analyse van het verschijnsel revolutie.

In het hoofdstuk over klassenverhoudingen, met name de klassenstrijd, wordt ingegaan op theorieën van Lenin, Barrington Moore en Jeffrey Paige. De laatste twee auteurs oriënteren zich in sterke mate op klassenverhoudingen in overwegend agrarische samenlevingen. Van de auteurs die zich ter verklaring van revolutie vooral op de rol van de staat richten, komen met name uiteenlopende theoretici als Lenin, Otto Hintze, Ellen Kay Trimberger, Randall Collins, Anthony Giddens, Perry Anderson en Theda Skocpol aan de orde.

Uiteraard kan niet worden voorbijgegaan aan de motivatie en mobilisatie van degenen die revolutiepogingen ondernemen of ondersteunen, maar ook deze sociaal-psychologische aspecten, zo stelt Kimmel terecht, dienen in een structurele context te worden geplaatst en bestudeerd. Van de auteurs die pogingen daartoe hebben ondernomen, worden met name diegenen eruit gelicht die zich baseren op een rationeel handelingsmodel (Samuel Popkin), c.q. op de morele betekenisgeving door menselijke subjecten aan de samenleving om hen heen (de 'moral economy' school). Ten slotte wordt in zeer positieve zin ingegaan op het werk van Charles Tilly, c.s., waarin verschillende van de bovengeschetste invalshoeken op synthetische wijze zijn verwerkt.

De opzet van zijn boek weerspiegelt Kimmels voorkeur voor een multicausale theoretische benadering. In een concluderend hoofdstuk vat hij die nog eens kort samen. Een analyse van revolutie dient aandacht te geven aan ruimtelijke en historische aspecten, waarbij de aanduiding 'ruimtelijk' slaat op de analyse van sociale structuren die zich binnen en tussen (groepen van) samenlevingen in een globale context voordoen. Van belang is daarbij ook Wallersteins onderscheid tussen 'kern' en 'periferie', waardoor schijnbaar tegengestelde revolutionaire tendensen in verschillende delen van de wereld meer begrijpelijk worden.

Als inleiding tot sociaal-wetenschappelijke revolutietheorieën is Kimmels helder geschreven boek uitermate bruikbaar. Het roept echter ook vragen op. De structurele theorieën die revoluties verklaren blijken ook een grote verklarende betekenis te bezitten voor niet-revolutionaire veranderingen die zich in ruimte en tijd voordoen. Omdat de afzonderlijke revoluties in dit boek goeddeels achter de verklarende theorieën verdwijnen, wordt nauwelijks ingegaan op de vraag waarom in een aantal gevallen veranderingen langs de weg van revolutie en in andere gevallen vergelijkbare veranderingen langs die der geleidelijkheid worden doorgevoerd. Met andere woorden: in het licht van de gehanteerde voorkeurstheorieën dienen zowel revolutie als het uitblijven ervan te worden verklaard. Dit laatste gebeurt te weinig.

Volgens de omslag wordt ook de fundamentalistisch-islamitische revolutie in Iran in dit boek geanalyseerd. Dit is niet juist. Het revolutionair potentieel van het islamitische fundamentalisme blijft geheel buiten beschouwing. Uiteraard geldt hetzelfde voor de recente vreedzame en gewelddadige revoluties in Oost-Europa. Kunnen deze recente revolutionaire ontwikkelingen met behulp van de door Kimmel belichte theorieën worden verklaard? Of is de configuratie van historische en ruimtelijke factoren in elk afzonderlijk geval zo uniek, dat de bestaande theorieën ontoereikend zijn om nieuw optredende revoluties, die zich in een andere ruimtelijke of historische context voordoen, te verklaren? Een antwoord op deze vragen

vergt onderzoek dat niet in het kader van een boekbespreking kan worden ondernomen, maar is uiteraard relevant, niet alleen voor de geldigheid van de behandelde theorieën, maar ook voor de betekenis van sociaal-wetenschappelijke theorievorming meer in het algemeen.

Jan van Putten

M.H. Leijenaar, **De geschade heerlijkheid. Politiek gedrag van vrouwen en mannen, 1918-1988.** SDU, 's-Gravenhage 1989.

Al meer dan zeventig jaar behoort het actief en passief kiesrecht aan de vrouwelijke helft van de Nederlandse bevolking toe. De discussie over de participatie van vrouwen in de politieke besluitvorming heeft echter niet aan relevantie ingeboet. In het proefschrift van Monique Leijenaar *De geschade heerlijkheid* is het politiek gedrag van vrouwen het centrale onderwerp. In haar inleiding verhaalt Leijenaar dat de actualiteit van het onderwerp 'vrouwen en politiek' een reden is om er een studie aan te wijden. Een tweede reden die ze noemt, heeft betrekking op de stand van zaken in de politieke wetenschap. In het onderzoek naar politiek gedrag wordt weinig aandacht besteed aan vrouwen. Met haar studie naar de ontwikkeling van het politiek gedrag van vrouwen en mannen in de periode van 1918 tot 1988 in Nederland heeft Leijenaar zich tot doel gesteld deze leemte in de Nederlandse politicologie op te vullen. In haar werk maakt zij een onderscheid tussen het politiek gedrag van burgers en dat van de politieke elite in vertegenwoordigende organen. Hierbij hanteert zij de volgende definitie van politiek gedrag: het verrichten van activiteiten die zijn bedoeld om de formele besluitvorming te beïnvloeden. Leijenaar maakt in haar studie gebruik van bestaande data.

In het eerste deel gaat zij in op het politiek gedrag van burgers. Hierbij onderscheidt Leijenaar, in navolging van S. Barnes en M. Kaase (*Political Action. Mass participation in five western democracies*, Beverly Hills: Sage) drie vormen van politieke participatie: electorale, conventionele en onconventionele participatie. De electorale participatie betreft het wel of niet stemmen bij verkiezingen en de partijvoorkeur. Over het geheel genomen blijken de sekseverschillen met betrekking tot opkomst en partijvoorkeur gering te noemen. Op het gebied van de onconventionele participatie constateert Leijenaar weinig verschillen tussen de seksen. Met deze vorm van participatie wordt bedoeld op allerlei activiteiten met een protestkarakter die gericht zijn op de beïnvloeding van de politieke besluitvorming. Met betrekking tot de conventionele participatie constateert Leijenaar wel aanzienlijke sekseverschillen. Hiertoe behoren de activiteiten die binnen het geïnstitutionaliseerde politieke kader vallen. In de betreffende onderzoeksperiode nemen vrouwen hieraan gemiddeld minder deel dan mannen.

Het tweede deel van de studie behelst een analyse van het politiek gedrag van vrouwen en mannen in de vertegenwoordigende organen. Uit de gepresenteerde gegevens blijkt dat vrouwelijke politici op alle overheidsniveaus ondervertegen-